

MARX ENGELS

valitut teokset
6 osaa

OSA

2

MOSKOVA
KUSTANNUSLIIKE EDISTYS
1978

Kaikkien maiden proletaarit, liittykää yhteen!

KARL MARX
FRIEDRICH ENGELS

VALITUT TEOKSET
6 OSAA

MOSKOVA

KARL MARX FRIEDRICH ENGELS

VALITUT TEOKSET
6 OSAA

OSA

2

KUSTANNUSLIIKE EDISTYS

1978

K. MARKS И Ф. ЭНГЕЛЬС
ИЗБРАННЫЕ ПРОИЗВЕДЕНИЯ В ШЕСТИ ТОМАХ
ТОМ 2

На финском языке

Suomentajat Antero Tiisanen (Elberfeldin puheet ja Puhe kauppavapaudesta) ja Olli Perheentupa (Työväenluokan asema Englannissa). Muiden teosten suomennos perustuu kustannusliike Edistyksen 1971—1973 julkaisemaan Marxin ja Engelsin Valittujen teosten kolmiosaiseen laitokseen. Filosofian kurjuuden suomennos perustuu Edistyksen 1971 julkaisemaan tekstiin.

PAINETTU NEUVOSTOLIITTOSSA

© Издательство «Прогресс», 1978. Сборник

© Kokoelma. Kustannusliike Edistys 1978

МЭ $\frac{10101-847}{014(01)-78}$ 374—78

Friedrich Engels

Teoksesta

TYÖVÄENLUOKAN ASEMA ENGLANNISSA ¹

TYÖVÄENLIIKE

On myönnettävä, että englantilaiset työläiset eivät voi tuntea itseään onnelliseksi tässä tilassa, että heidän tilassaan ihminen tai kokonainen ihmisluokka ei voi ajatella, tuntea eikä elää inhimillisesti, vaikka en olisikaan osoittanut sitä niin monta kertaa seikkaperäisesti. Työläisten täytyy siis pyrkiä pääsemään pois tästä raaistavasta tilasta, saavuttamaan parempi, inhimillisempi asema. Tätä he eivät voi tehdä taistelematta porvariston etua vastaan, etua, joka sellaisenaan on juuri työläisten riistämisessä. Mutta porvaristo puolustaa etujaan kaikin keinoin, jotka omaisuus ja valtiovalta tarjoavat sen käyttöön. Heti kun työläinen haluaa päästä eroon nykyisestä asiointilasta, tulee porvarista hänen ilnivi-hollisensa.

Työläinen huomaa sitä paitsi joka hetki, että porvaristo kohtelee häntä kuin esinettä, kuin omaisuuttaan, ja jo tämän vuoksi hän esiintyy porvariston vihollisena. Olen edellä osoittanut sadalla esimerkillä ja olisin voinut osoittaa vielä sadalla muulla, että nykyisissä oloissa työläinen voi pelastaa ihmisyytensä vain vihaamalla porvaristoa ja kapinoimalla sitä vastaan. Siitä, että työläinen *kykenee* protestoimaan intohimoisesti omistajien tyranniaa vastaan, pitää huolen hänen kasvatuksensa tai pikemminkin kasvatuksen puuttuminen ja se paljo kuuma irlantilainen veri, joka on siirtynyt Englannin työväenluokkaan.

Englantilainen työläinen ei ole enää englantilainen, ei laskelmoiva rahanpalvoja niin kuin hänen omistava naapurinsa, vaan hänellä on kehittyneempiä tunteita.

Hillittömyys, jolla hänen intohimonsa kehittyvät ja saattavat saada hänet valtaansa, on voittanut hänen synnynnäisen pohjoisen kylmyytensä. Se älynviljely, joka on kehittänyt niin merkittävästi englantilaisen porvarin itsekkäitä taipumuksia, tehnyt oman edun tavoittelusta hänen hallitsevan intohimonsa ja keskittänyt kaikki tunnevoimat yhteen ainoaan pisteeseen, rahanhimoon, puuttuu työläiseltä. Sen vuoksi työläisen intohimot ovat voimakkaita ja väkeviä kuin ulkomaalaisella. Työläisen englantilaisuus on hävitetty.

Kuten olemme nähneet, työläiselle ei ole jäänyt mitään muuta aluetta, jolla hän toteuttaisi ihmisyytensä, kuin oppositio koko hänen elämäntilaansa vastaan. Sen vuoksi on luonnollista, että juuri tässä oppositiossa ollessaan työläisen täytyy olla miellyttävimmillään, jaloimmillaan, inhimillisimmillään. Saamme nähdä, että työläisten koko voima, koko toiminta suuntautuu tähän yhteen ainoaan pisteeseen ja että jopa pyrkimykset saavuttaa ylipäänsä inhimillistä sivistystä liittyvät välittömästi tähän. Joudumme tosin tekemään selkoa yksittäisistä väkivallanteoista ja jopa raakuuksistakin. On kuitenkin pidettävä mielessä, että yhteiskunnallinen sota riehuu Englannissa avoimena ja että vaikkakin porvariston edun mukaista on käydä tätä sotaa tekopyhästi, rauhaksi ja jopa ihmisrakkaudeksi naamioituna, niin työläiselle voi olla hyödyksi vain todellisten olojen paljastaminen ja tuon tekopyhyiden murskaaminen. On pidettävä mielessä, että siis jopa työläisten väkivaltaisimmatkin hyökkäykset porvaristoa ja sen palvelijoita vastaan ilmentävät vain avoimesti ja peittelemättä sitä, mitä porvaristo tekee työläisille salakavalasti ja petollisesti.

Työläisten kapinointi porvaristoa vastaan alkoi pian teollisen kehityksen liikkeelle lähdön jälkeen ja se on käynyt läpi eri vaiheita. Tässä ei ole oikea paikka selvittää lähemmin näiden vaiheiden historiallista merkitystä Englannin kansan kehitykselle. Se minun on jätettävä myöhempiin tutkimuksiin ja rajoitettava tällä erää esittämään pelkästään sellaisia tosiasioita, jotka luonnehtivat Englannin proletariaatin tilaa.

Tämän kapinoinnin ensimmäinen, raain ja hedelmätömin muoto oli rikos. Työläinen eli puutteessa ja kur-

juudessa ja näki, että toisilla ihmisillä oli paremmin. Hänen järkensä ei käsittänyt, miksi juuri hänen, joka teki paljon enemmän yhteiskunnan hyväksi kuin rikas laiskuri, piti kärsiä tällaisissa oloissa. Puute voitti hänen synnynnäisen kunnioituksensa omaisuutta kohtaan — hän varasti. Olemme nähneet, miten rikollisuus kasvoi teollisuuden laajenemisen myötä, miten pidätysten vuotuinen määrä on muuttumattomassa suhteessa kulutettujen puuvillapaalien määrään.

Mutta työläiset huomasivat pian, että rikoksesta ei ollut apua. Rikolliset saattoivat vain yksittäisesti, vain yksilöinä protestoida varkauksillaan olemassa olevaa yhteiskuntajärjestystä vastaan. Yhteiskunnan koko mahti painoi jokaista yksittäistä rikollista ja mursi tämän tavattomalla ylivoimallaan. Sitä paitsi varastaminen oli protestoinnin kehittymättömin, tiedostamattomin muoto, ja jo sen vuoksi se ei koskaan ollut työläisten yleisen mielipiteen yleispätevä ilmaus, vaikka he saattoivatkin hyväksyä sen hiljaisesti. Työväenluokka ryhtyi oppositioon porvaristoa vastaan vasta asettuessaan väkivaltaisesti vastustamaan koneiden käyttöönottoa aivan teollisuuden kehityksen alkuvaiheessa. Ensimmäisiä keksijöitä, Arkwrightia ja muita vainottiin jo tällä tavoin — heidän koneensa rikottiin. Myöhemmin koneita vastaan syttyi joukko kapinoita, joissa kävi lähes samalla tavalla kuin Böömin värjärienväen levottomuuksissa heinäkuussa 1844: tehtaat hajotettiin ja koneet särjettiin.

Myös tämä vastarinnan muoto oli yksittäistä, tietyille paikkakunnille rajoittunutta ja se suuntautui vain yhtä ainoata nykyisten olojen puolta vastaan. Kun hetkellinen tavoite oli saavutettu, yhteiskunnan mahti pusersi koko voimallaan turvattomia ilkityöntekijöitä ja kuritti heitä sydämensä kyllyydestä, kun taas koneet yhtä kaikki otettiin käyttöön. Oli löydettävä uusi vastarinnan muoto.

Tässä auttoi laki, jonka säätö vanha uudistamaton, harvainvaltais-torylainen parlamentti; laki, jota ei enää myöhemmin, kun parlamentinuudistuslaki oli juridisesti vahvistanut porvariston ja proletariaatin vastakohtaisuuden ja kohottanut porvariston hallitsevaksi luokaksi, olisi ikinä hyväksytty alahuoneessa. Tämä laki hyväksyt-

tiin vuonna 1824 ja se kumosi kaikki säädökset, joilla siihen asti oli kielletty työväen asioita ajamaan tarkoitettut työläisten keskinäiset yhdistykset. Työläiset saivat siihen asti vain aristokratialle ja porvaristolle kuuluneen vapaan *yhdistymisoikeuden*. Salaisia yhdistyksiä oli toki tähänkin asti aina ollut työläisten keskuudessa, mutta ne eivät olleet milloinkaan pystyneet saavuttamaan suuria tuloksia. Skotlannissa oli muiden muassa, kuten Symons («Arts and Artisans», s. 137 ja seur.) kertoo, jo vuonna 1812 kutojien keskuudessa Glasgowissa tapahtunut yleinen työnseisaus, jonka pani toimeen salainen yhdistys. Lakko toistui vuonna 1822. Kahden työläisen, jotka eivät halunneet liittyä yhdistykseen ja joita liitetyneet sen vuoksi pitivät luokkansa pettureina, kasvoille kaadettiin tässä yhteydessä vihtrilliä. Molemmat menettivät näkönsä. Niin ikään oli skotlantilaisten kaivostyöläisten yhdistys vuonna 1818 kyllin voimakas toteuttaakseen yleisen lakon. Nämä yhdistykset ottivat jäseniltään uskollisuus- ja vaitiolovalan, niillä oli säännölliset jäsenluettelot, kassat, kirjanpito ja paikallisosastot. Mutta salaisuus, jota noudatettiin kaikessa toiminnassa, lamautti kuitenkin niiden kehityksen. Mutta kun työläiset vuonna 1824 saivat vapaan yhdistymisoikeuden, nämä yhdistykset levisivät kautta koko Englannin ja voimistuivat hyvin pian. Kaikilla aloilla muodostui näitä yhdistyksiä (trades unions), jotka peittelemättä pyrkivät puolustamaan yksittäisiä työläisiä porvariston tyranniaa ja laiminlyönnejä vastaan. Niiden päämäärät olivat: määrittää palkka, neuvotella joukkona, voimana työnantajien kanssa, säännellä palkka työnantajan voiton mukaan, korottaa palkkaa sopivan ajan tullen ja pitää se kullakin yksittäisellä ammattialalla kaikkialla yhtä korkeana. Sen vuoksi ne pyrkivät sopimaan kapitalistien kanssa yleisesti noudatettavasta palkka-asteikosta ja pysäyttämään työt jokaisen sellaisen yksittäisen kapitalistin yrityksessä, joka kieltäytyi noudattamasta tätä asteikkoa. Edelleen ne pyrkivät oppipoikien ottoa rajoittamalla pitämään työläisten kysynnän vilkkaana ja siten palkat korkeina, ne pyrkivät mahdollisuuksien mukaan vastustamaan niitä kavalia palkanalennuksia, joita tehtailijat panivat toimeen ottamalla käyttöön

uusien koneita ja työkaluja jne. Lopuksi ne pyrkivät rahallisesti tukemaan leipää vaille jääneitä työläisiä. Tuki annettiin joko suoraan yhdistyksen kassasta tai korttina, johon on merkitty tarpeelliset todistukset, ja joka mukanaan työläinen vaelttaa paikkakunnalta toiselle, saa tukea ammattitovereiltaan ja tiedot parhaista työnsaantimahdollisuuksista. Tällaisesta vaeltamisesta työläiset käyttävät nimitystä the tramp ja vaeltajasta nimitystä tramper. Näiden päämäärien saavuttamiseksi nimitetään palkattu puheenjohtaja ja sihteeri, koska on odotettavissa, ettei kukaan tehtailija ota työhön tällaisia henkilöitä. Edelleen nimitetään komitea, joka kantaa viikottaiset maksut ja valvoo varojen käyttöä yhdistyksen tarkoituksiin. Sikäli kuin osoittautui mahdolliseksi ja hyödylliseksi, yhdistyivät yksittäisten alueiden ammattiyhdistykset federaatioksi ja pitivät määrääjain edustajakokouksia. Yksittäisissä tapauksissa on yritetty yhdistää yhden ammattialan työläiset yhdeksi suureksi liitoksi ja useita kertoja — ensi kerran vuonna 1830 — on yritetty muodostaa koko valtakunnan yleinen ammattiliitto, jonka sisällä olisi erillinen organisaatio kutakin ammattialaa varten. Nämä liitot pysyivät kuitenkin koossa harvoin edes hetken eivätkä koskaan kauaa, koska vain poikkeuksellisen yleinen kuuhunta voi mahdollistaa tällaisen liiton synnyn ja toiminnan.

Päämääriensä saavuttamiseksi nämä yhdistykset käyttävät tavallisesti seuraavia keinoja: jos yksi tai useampi työnantaja kieltäytyy maksamasta yhdistyksen määrittämää palkkaa, niin hänen luokseen lähetetään lähetystö tai hänelle esitetään anomus (työläiset näet tietävät miten tunnustaa tehtaanherran ehdoton valta hänen pienessä valtiossaan); jos tämä ei auta, yhdistys määrää työt pysäytettäväksi ja työläiset kotiin. Tämä tyonseisuus (turn-out tai strike) on osittainen silloin kun joku tai jotkut työnantajat, yleinen silloin kun alan kaikki työnantajat kieltäytyvät sääntelemästä palkkoja yhdistyksen ehdotusten mukaisesti. Näin pitkälle yhdistys voi mennä laillisuuden puitteissa, mikäli nimittäin lakon aloittamisesta on ilmoitettu etukäteen, mitä ei aina tehdä. Mutta nämä lailliset keinot ovat hyvin tehottomia heti kun on työläisiä, jotka jäävät yhdistyksen

ulkopuolelle tai eroavat siitä porvarin tarjoamien hetkelisten etujen houkuttelemina. Erityisesti osittaisten työnsesausten aikana tehtailija voi helposti värvätä työntekijöitä näistä mustista lampaista (joista käytetään nimitystä knobstick*) ja tehdä siten yhdistyneiden työntekijöiden ponnistukset tuloksettomiksi. Silloin yhdistyksen jäsenet tavallisesti uhkailevat, parjaavat, pieksevät tai muutoin pahoinpitelevät, lyhyesti sanoen pelottelevat kaikin tavoin näitä rikkureita; seuraa syyte, ja koska lakiarakastava porvaristo vielä pitää valtaa käsissään, yhdistyksen voima murenee melkein joka kerta ensimmäiseen lainvastaiseen tekoon, ensimmäiseen sen jäseniä vastaan nostettuun oikeudelliseen kanteeseen.

Näiden yhdistysten historia on työläisten tappioiden pitkä sarja, jonka vain harvat yksittäiset voitot katkaisivat. On luonnollista, etteivät mitkään tällaiset ponnistukset voi muuttaa sitä taloudellista lakia, että palkka mukautuu kysynnän ja tarjonnan suhteeseen työmarkkinoilla. Sen vuoksi yhdistykset eivät kykene poistamaan kaikkia tähän suhteeseen *merkittävästi* vaikuttavia tekijöitä vastaan; kauppapulan aikana yhdistyksen täytyy itse alentaa palkkaa tai hajota kokonaan; työn kysynnän huomattavasti noustessa yhdistys ei voi määrittää palkkaa korkeammaksi kuin se nousisi muutenkin kapitalistien kilpailun välityksellä. Mutta vähäisempiä, yksittäisiä tekijöitä vastaan ne voivat vaikuttaa. Mikäli tehtailijan ei tarvitsisi odottaa työläisiltä mitään keskitettyä, joukkomittaista vastarintaa, niin hän painaisi omaksi hyväkseen palkkaa vähitellen yhä alemmaksi; kilpataistelu, joka kapitalistin on kestettävä toisia vastaan, jopa pakottaisi hänet tekemään näin ja laskemaan palkan pian minimiinsä. Tätä tehtailijain *keskinäistä* kilpailua hillitsee *normaalissa oloissa* kuitenkin työläisten vastarinta. Jokainen tehtailija tietää, että palkanalennus, joka ei perustu sellaisiin olosuhteisiin, joissa myös hänen kilpailijansa toimivat, johtaa lakkoon ja että lakko tuottaisi varmasti hänelle vahinkoa, koska hänen pääomansa olisi lakon ajan joutilaana, hänen koneensa ruostuisivat. Sitä vastoin tällaisessa tapauksessa on

* — rikkuri. *Toim.*

kuitenkin vielä hyvin epävarmaa, onnistuuko palkanalennuksen toteuttaminen; varmaa taas on, että sen onnistuessa kilpailijat seuraavat perässä, painavat tuotteen hinnan alas ja siten etu on jälleen menetetty. Edelleen yhdistykset saavat myös pulan jälkeen palkankorotuksen aikaan nopeammin kuin muuten tapahtuisi. Tehtailijan etuhan on korottaa palkkaa vasta sitten kun toisten tehtailijain kilpailu pakottaa hänet siihen. Työläiset itse sitä vastoin vaativat korkeampaa palkkaa, kun markkinat paranevat ja he voivat sellaisissa oloissa usein pakottaa tehtailijan lakolla palkankorotukseen, koska työläisiä on saatavilla vähemmän. Mutta, kuten sanottu, merkittävämpiä työmarkkinoihin vaikuttavia tekijöitä vastaan yhdistykset ovat tehottomia. Näissä tapauksissa nälkä pakottaa työläiset vähitellen palaamaan työhön millaisilla ehdoilla tahansa, ja kun ensin muutamatkin ovat jälleen tulleet töihin, on yhdistyksen mahtikin murentunut, koska nämä muutamat rikkurit tekevät yhdessä markkinoilla vielä olevien tavaravarastojen kanssa porvaristolle mahdolliseksi selvittää liiketoiminnan häiriintymisen pahimmista seurauksista. Tuettavien määrän vuoksi yhdistyksen varat ovat pian hupenneet, luotto, jota pikkukauppiat antavat korkealla korolla, evätään ennen pitkää ja puute pakottaa työläiset palaamaan takaisin porvariston ikeen alle. Useimmat lakot päättyvät työläisten tappioon, koska tehtailijain on oman etunsa vuoksi vältettävä kaikkia tarpeettomia palkanalennuksia (tosin on vain työläisten vastarinta tehnyt tästä heidän etunsa), kun taas työläiset tuntevat jokaisessa liikeolojen aiheuttamassa palkanalennuksessa asemansa sellaisen huononnuksen, jota heidän on mahdollisuuksien mukaan vastustettava. Herää kysymys, miksi työläiset ryhtyvät lakkoon sellaisissa tapauksissa, joissa koko toimen hyödyttömyys on ilmiselvää. Yksinkertaisesti sen vuoksi, että heidän *täytyy* protestoida palkan alentamista ja itse tämän alentamisen välttämättömyyttä vastaan, sen vuoksi että heidän *täytyy* julistaa, ettei heidän ihmisinä pidä sopeutua olosuhteisiin, vaan että olosuhteet on järjestettävä sopiviksi *heille*, ihmisille; sen vuoksi, että vaikeneminen olisi näiden olosuhteiden tunnustamista, sen tunnustamista, että porvaristolla on oikeus hyvinä

aikoina riistää työläisiä ja huonoina aikoina jättää heidät näkemään nälkää. Tätä vastaan työläisten täytyy protestoida niin kauan kuin he eivät ole kokonaan kadottaneet ihmisyyden tunnetta. Se, että he protestoivat tällä eivätkä jollain toisella tavalla, johtuu siitä, että englantilaisina, käytännöllisinä ihmisinä he protestoivat teossa, eivätkä saksalaisten teoreetikkojen tapaan mene rauhassa nukkumaan heti kun heidän protestinsa on asianmukaisesti merkitty pöytäkirjaan ja pantu ad acta* nukkumaan yhtä rauhallista unta kuin esittäjänsäkin. Englantilaisen tosiasiallisella protestilla sen sijaan on vaikutusta: se pitää porvariston rahanhimon tietyissä rajoissa ja pitää hengissä työläisten opposition omistavien luokkien yhteiskunnallista ja poliittista kaikkivaltaa vastaan samalla kun se pakottaa heidät itsensä myöntämään, että porvariston herruuden murtamiseen tarvitaan jotakin enemmän kuin ammattiyhdistykset ja lakot. Ammattiyhdistykset ja niiden aikaansaamat lakot tekee tärkeiksi varsinaisesti se, että ne ovat työläisten ensimmäinen yritys *kumota kilpailu*. Ne edellyttävät sen oivaltamista, että porvariston herruus perustuu vain työläisten keskinäiseen kilpailuun, ts. proletariaatin hajanaisuuteen, työläisten asettamiseen toisiaan vastaan, ja juuri sen vuoksi, että ne suuntautuvat kilpailua, nykyisen sosiaalisen järjestyksen elinhermoa vastaan, vaikkakin vain yksipuolisesti ja rajoitetusti, juuri sen vuoksi ne ovat tälle sosiaaliselle järjestykselle niin vaarallisia. Sen arempaan kohtaan työläinen ei voi porvaristoa ja samalla koko vallitsevaa yhteiskuntajärjestystä iskeäkään. Jos työläisten keskinäinen kilpailu poistetaan, jos kaikki työläiset päättävät, etteivät salli porvariston enää riistävän heitä, niin omaisuuden valtakunta on lopussa. Työpalkkahan riippuu kysynnän ja tarjonnan suhteesta, työmarkkinain satunnaisesta tilasta vain sen takia, että työläiset ovat tähän asti sallineet itseään kohdeltavan esineenä, jota ostetaan ja myydään. Jos työläiset päättävät, etteivät salli itseään enää ostettavan ja myytävän, jos he esiintyvät työn varsinaista arvoa määriteltäessä *ihmisinä*, joilla on työvoiman lisäksi myös tahto, koko

* — tässä: arkistoon. *Toim.*

nykyinen poliittinen taloustiede ja palkkalait menettävät virkansa. Palkkalait rupeaisivat tosin ajan oloon jälleen vaikuttamaan, jos työläiset pysähtyvät keskinäisen kilpailunsa poistamiseen. Siihen he eivät kumminkaan voi pysähtyä luopumatta kaikesta tähän asti aikaansaadusta, työläisten keskinäisen kilpailun jälleen astumatta voimaan; toisin sanoen he eivät ylipäänsä voi pysähtyä. Välttämättömyys pakottaa heidät kumoamaan kilpailun ylipäänsä — ja sen he tulevat myös tekemään — eikä vain *yhtä* sen *osaa*. Jo nyt työläiset oivaltavat päivä päivältä yhä paremmin, miten kilpailu vaikuttaa heihin. He oivaltavat paremmin kuin porvaristo, että myös omistavien keskinäinen kilpailu ahdistaa työläistä synnyttäessään kauppapulat ja että myös tämä kilpailu on poistettava. Työläiset tulevat pian huomaamaan, *miten* heidän on aloitettava.

Tuskin on tarpeen sanoa, että nämä yhdistykset ruokivat huomattavastikin työläisten vihaa ja katkeruutta omistavaa luokkaa kohtaan. Näistä yhdistyksistä saa sen vuoksi alkunsa — johtavien jäsenten tietien tai tietämättä — epätavallisen kiihtymyksen aikoina yksittäisiä tekoja, jotka voivat saada selityksensä vain epätoivoon asti kasvaneesta vihasta, vain kaikki esteet murskaavasta intohimosta. Tällaisia ovat edellä mainitut vihtrillinheittotapaukset ja lukuisat muut, joista muutamia haluan nyt kertoa. Vuonna 1831 työläisten liikehtiessä rajusti ammuttiin Hydessä Manchesterin lähellä Ashtoniniminen nuori tehtailija hänen kävellessään eräänä iltana peltojen poikki, eikä teon tekijästä tavattu jälkeäkään. Ei ole epäilystäkään siitä, että teko oli työläisten kostotoimi. — Tuhopoltot ja räjäytysyritykset ovat hyvin yleisiä. Perjantaina 29. syyskuuta 1843 yritettiin sahatehtailija Padginin laitokset Howard Streetillä *Sheffieldissä* räjäyttää ilmaan. Välineenä käytettiin ruudilla täytettyä kiinni kiillattua rautaputkea — vahingot olivat huomattavat. Seuraavana päivänä, 30. syyskuuta tehtiin samanlainen yritys Ibbetsonin veitsi- ja viilatehtaalla *Shales Moorissa Sheffieldin* lähellä. Herra Ibbetson oli herättänyt vihaa itseään kohtaan osallistumalla toimeleasti porvariston järjestöihin, maksamalla alhaisia palkkoja, ottamalla töihin pelkästään rikkureita ja käyt-

tämällä hyväkseen köyhäinhoitolakia (siten, että pakotti vuoden 1842 pulan aikana työläiset hyväksymään alhaisemmat palkat ilmiantamalla kieltäytyvät köyhäinhoitoviranomaisille henkilöinä, jotka voisivat saada työtä, mutta eivät halunneet, ja jotka siis eivät ansainneet mitään avustustakaan). Räjähdyks aiheutti melkoisia vahinkoja ja kaikki niitä katsomaan tulleet työläiset pahittelivat vain sitä, »ettei koko hökötyks lentänyt ilmaan». — Perjantaina, 6. lokakuuta 1843 Ainsworthin ja Cromptonin tehtaalla *Boltonissa* tapahtunut tuhopolttoyritys, joka ei tuottanut mitään vahinkoja, oli jo kolmas tai neljäs yritys lyhyen ajan kuluessa samalla tehtaalla. — *Sheffieldin* kaupunginraadin istunnossa keskiviikkona 10. tammikuuta 1844 esitteli poliisikomissaari nimenomaisesti räjäytystä varten tehtyä valurautaista kojetta. Se sisälsi neljä naulaa ruutia. Se löytyi jo sytytetty lunttu sammuneena herra Kitchenin tehtaalta Earl Streetin varrelta *Sheffieldistä*. Sunnuntaina 20. tammikuuta 1844 aiheutti Bentleyyn ja Whiten sahalla *Buryssä* Lancashiresssä sisälle heitetty ruutipaketti räjähdysten, joka tuotti huomattavia tuhoja. — Torstaina, 1. helmikuuta 1844 sytytettiin *Sheffieldissä* Soho Wheel Works -tehdas ja se joutui liekkien saaliiksi. — Siis neljän kuukauden aikana kuusi tuollaista tapausta, joiden perustana voi olla vain työläisten katkeruus työnantajia kohtaan. Minun tarvitsee tuskin sanoa, millainen täytyy sosiaalisen järjestelmän olla, että tällaiset asiat ylipäänsä ovat edes *mahdollisia*. Nämä tosiasiat ovat kyllin todistamaan, että Englannissa sosiaalinen sota tunnustetaan julkisesti ja sitä käydään avoimesti jopa hyvinäkin liikeaikoina, kuten vuoden 1843 lopulla, — mutta Englannin porvaristo ei vielä kukaan tule järkiinsä! Selvintä kieltä puhuu kuitenkin *Glasgowin thugien** tapaus, jota käsiteltiin mainitun kaupungin valamiesoikeudessa 3.—11. tammikuuta 1838. Oikeudenkäyntipöytäkirjoista käy ilmi, että puuvillankehrääjien yhdistyksellä, joka oli ollut olemassa siellä vuodesta 1816, oli harvinainen organisaatio ja poikkeuksellinen voima.

* Thugeiksi näitä työläisiä nimitettiin tunnetun itäintialaisen heimon mukaan, jonka ainoa puuha oli ottaa hengiltä muukalaisia, jotka joutuivat sen käsiin.

Jäsenet oli sidottu valalla enemmistön päätöksiin ja jokaisen lakon aikana heillä oli salainen komitea, joka oli tuntematon jäsenistön suurelle joukolle ja joka päätti varainkäytöstä rajoituksetta. Komitea määräsi palkkiot rikkureiden ja vihattujen tehtailijoiden päistä sekä tuhopoltoista tehtaissa. Niinpä sytytettiin palamaan muuan tehdas, jossa miesten tilalla oli kehruutyössä naispuolisia rikkureita. Muuan rouva MacPherson, erään rikkuritytön äiti, murhattiin, ja murhaajat toimitettiin yhdistyksen varoilla Amerikkaan.— Jo vuonna 1820 haavoitettiin ampumalla muuatta MacQuarry-nimistä rikkuria, mistä hyvästä teon tekijä sai yhdistykseltä 15 puntaa. Myöhemmin ammuttiin niin ikään erästä Grahamia; ampuja sai 20 puntaa, mutta hän joutui kiinni ja elinkautiseen vankeuteen. Lopuksi vuonna 1837 toukokuussa sattui Oatbank ja Mile-End -tehtailla levottomuuksia, joissa pahoinpideltiin toistakymmentä rikkuria. Saman vuoden heinäkuussa levottomuudet jatkuivat yhä, ja eräs Smith, rikkuri, pahoinpideltiin kuoliaaksi. Silloin komitea pidätettiin ja aloitettiin tutkimukset, joiden seurauksena puheenjohtaja ja muut johtavat jäsenet todettiin syyllisiksi toimintaan laittomissa yhdistyksissä, rikkureiden pahoinpitelyyn sekä tuhopolttoon Jame ja Francis Woodin tehtaassa ja pantiin seitsemäksi vuodeksi telkien taakse. Mitä sanovatkaan kunnan saksalaisemme tästä jutusta?*

Omistava luokka ja nimenomaan sen tehdasteollisuutta harjoittava osa, joka joutuu välittömästi kosketuksiin työläisten kanssa, kiivaalee kaikkein rajuimmin

* »Näiden miesten sydämissä täytyy olla jonkinlaista villiä oikeudenmukaisuutta (wild-justice), joka ajaa heidät salaisissa kokouksissa tuomitsemaan kylmästi harkiten työläisveljensä säätynsä ja sen asian hylkääjänä, petturina ja karkurina kuolemaan ja panemaan toimeen teloitukset salaisen pyövelin avulla, koska julkinen tuomari ja pyöveli eivät ole käytettävissä. Ikään kuin ritariajan vanha fem-oikeus ja salainen tribunaali olivat yhtäkkiä syntyneet uudestaan tässä uudessa asussa; nousseet jälleen yhtäkkiä hämmästyneiden ihmisten eteen, pukeutuneena samettitakkeihin eikä rautapaitoihin, kokoontuneena Glasgown kivipäällysteiselle Gallowgatelle, eikä Westfalenin metsissä! Sellaisen tunteen täytyy olla laajalle levinnyt ja *voimakas monien keskuudessa*, kun se huipentuneena voi ilmetä tuolla tavoin harvoissa.» — Carlyle. Chartism (London 1840), s. 41

näitä yhdistyksiä vastaan. Se yrittää alinomaa todistaa työläisille niiden hyödyttömyyttä sellaisilla perusteilla, jotka ovat taloustieteellisesti täysin oikeita, mutta jotka juuri sen vuoksi ovatkin osittain virheellisiä eivätkä lainkaan käy työmiehen järkeen. Jo porvariston into osoittaa, että asia ei ole sille itselleen yhdentekevä. Lukuun ottamatta lakosta koituvia välittömiä menetyksiä onkin asianlaita niin, että se, mikä menee tehtailijan taskuun, on välttämättä pois työläisen taskusta. Ja vaikka työläiset eivät tietäisikään, että yhdistykset rajoittavat ainakin jossain määrin heidän isäntiensä intoa kilpailla palkkojen alentamisessa, he pitäisivät niistä kiinni jo sen takia, että saisivat siten tuotettua vahinkoa tehtailijoille, vastustajilleen. Sodassa on toisen puolen tappio toisen voitto, ja koska työläiset ovat sotajalalla tehtailijaherrojaan vastaan, he tekevät näille vain sitä samaa, mitä nuo heidän valtiaansa itsekin tekevät toisilleen iskiessään kiinni toistensa tukkaan. Tuttava tohtori Ure on kaikista porvareista raivokkain ammattiyhdistysten vihollinen. Hän vaahtoa suuttumuksesta puuvillankehrääjien, voimakkaimman työläisryhmän, »salaisia tribunaaleja» kohtaan, tribunaaleja, jotka kerskuvat pystyvänsä halvaannuttamaan jokaisen tottelemattoman tehtailijan »ja syöksemään siten turmioon miehen, joka on vuosikautia antanut heille toimeentulon». Hän puhuu ajasta, »jolloin teollisuuden niskoittelevat alemmat jäsenet orjuuttavat sen kekseliästä päätä ja elossa pitävää sydäntä». — Sääli, etteivät englantilaiset työläiset rauhoitu sadustasi yhtä helposti kuin Rooman plebeijit, sinä uusi Menenius Agrippa!² Lopuksi Ure kertoo seuraavanlaisen kauniin jutun. Karkeaa lankaa valmistavat mule-kehrääjät olivat muka hekin kerran käyttäneet sie-tämättömyyteen asti väärin voimaansa. Korkeat palkat eivät ole johtaneet kiitollisuuden tunteeseen tehtailijaa kohtaan eivätkä sivistyksen hankkimiseen (nimittäin sellaisen sivistyksen, joka on harmitonta, mutta kyl-läkin porvarille vallan hyödyllistä). Sen sijaan ne ovat monessa tapauksessa synnyttäneet ylpeyttä ja varmistaneet rahavaroja uppiniskaisen hengen tukemiseen lakkojen aikana, lakkosten, jotka ovat vitsauksena koetelleet lukuisia tehtailijoita yhtä toisensa perään aivan

mielivaltaisesti. Erään tällaisen onnettoman Hydessa, Dukinfieldissa ja lähiseuduilla sattuneen rähinän aikana kääntyivät paikalliset tehtailijat huolestuneina siitä, että ranskalaiset, belgialaiset ja amerikkalaiset syrjäytätisivät heidät markkinoilta, Sharp, Roberts & Co -konepajan puoleen. He pyysivät, että herra Sharp kohdistaisi keksijänkykynsä automaattisen mule-koneen suunnitteluun, jotta »tuotannonala pelastuisi turmiollisesta orjuudesta ja uhkaavasta tuhosta».

»Muutamassa kuukaudessa oli valmiina kone, jolla näytti olevan luonnonlahjoina kokeneen työläisen ajattelukyky, tuntoaisti ja tahdikkuus. Niin *syntyi rautainen mies*, kuten työläiset nimittävät sitä, *nykyajan Prometheuksen käsissä Minervan käskystä*. Tämän luomuksen oli määrä palauttaa järjestys teollisten luokkien keskuuteen ja varmistaa englantilaisille teollisuuden herruus. Uutinen tästä Herkuleen ihmeestä levitti kauhista ammattiliitoissa ja *jo kauan ennen kuin kone niin sanoakseni nousi kehdoistaan, se kuristi sekasorron Hydran.*»

Ure todistaa edelleen, että kone, jolla voidaan samanaikaisesti painaa neljä tai viisi väriä, keksittiin kaanpainajain keskuudessa sattuneiden levottomuuksien seurauksena; että loimenliistaajien uppiniskaisuus konekutomoissa aiheutti uuden parannetun liistauskoneen synnyn. Hän mainitsee vielä muitakin tällaisia tapauksia.* Vähän aikaisemmin on sama Ure nähnyt kovasti vaivaa ja käyttänyt useita arkkeja todistaakseen, että koneet ovat eduksi työläisille! Ure ei muuten ole ainoa; tehdaskertomuksessa ei herra Ashworth, tehtailija, eivätkä monet muut jätä käyttämättä ainuttakaan tilaisuutta tuoda ilmi vihaansa työläisten yhdistyksiä kohtaan. Nämä viisaat porvarit pitävät, kuten eräät hallituksetkin, jokaista liikettä, jota he eivät ymmärrä, pahantahtoisten agitaattorien, ilkeämielisten parjaajien, kansavillitsijäin, riitapukarien ja nuorten ihmisten aikaansaamana. He väittävät, että näiden yhdistysten palkatut toimihenkilöt ovat kiinnostuneita agitaatiosta, koska saavat siitä elantonsa — ikään kuin porvaristo itse ei tekisi tätä palkkausta tarpeelliseksi, kun se ei tahdo ottaa töihin tällaisia ihmisiä!

* Ure. *Philosophy of Manufactures*, s. 366 ja seur.

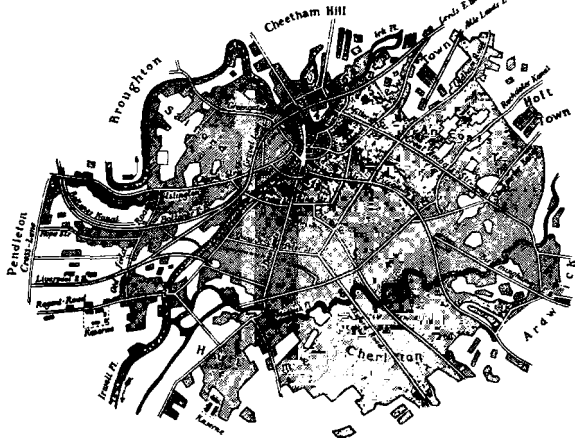
Lakkojen uskomaton runsaus todistaa parhaiten, kuinka laajalti sosiaalinen sota on Englannissa puhjennut. Ei kulu viikkoa, eipä juuri päivääkään, ilman lakkoa jossain päin. Syynä on milloin palkan alentaminen, milloin korotuksen epäminen, milloin rikkureiden työhönnotto, milloin kieltäytyminen korjaamasta epäkohtia tai huonoja työolosuhteita, milloin uusien koneiden käyttöönotto, milloin sata muuta seikkaa. Nämä lakot ovat kuitenkin vasta etuvartiokahakoita, välistä tosin myös merkittävämpiä taisteluita; ne eivät ratkaise mitään, mutta ovat varmin todiste siitä, että ratkaiseva taistelu proletariaatin ja porvariston välillä lähestyy. Lakot ovat työläisten sotakoulu. Niissä he valmistautuvat suureen taisteluun, jota ei enää voida välttää. Lakot ovat eri ammattialojen työläisten julistuksia liittymisestä suureen työväenliikkeeseen. Jos käy läpi »Northern Star» lehden, ainoan proletariaatin kaikki liikkeet tiedottavan lehden, yhden vuosikerran, niin havaitsee kaikkien niin kaupunkien kuin maaseudun teollisuuden työläisten liittyneen yhdistyksiin ja aika ajoin protestoineen porvariston herruutta vastaan yleisellä työnseisauksella. Taistelukouluna lakot ovat verrattoman tehokkaita. Niissä kehittyy englantilaisen erikoislaatuinen urhoollisuus. Mannermaalla sanotaan, että englantilaiset, erityisesti työläiset ovat arkoja, että he eivät pysty tekemään valtakumousta, koska he eivät ranskalaisten tavoin ole joka hetki järjestämässä kapinoita, koska he antavat porvarivallan olla näennäisesti rauhassa. Tämä on täydellinen erehdys. Englantilaiset työläiset eivät jää rohkeudessa jälkeen yhdestäkään toisesta kansasta. He ovat yhtä rauhattomia kuin ranskalaiset, mutta he taistelevat toisin keinoin. Ranskalaiset, jotka ovat luonteeltaan läpeensä poliittisia, taistelevat myös sosiaalista kurjuutta vastaan poliittisin keinoin. Englantilaiset, joille politiikka on olemassa vain kysymyksenä porvarillisen yhteiskunnan eduista, eivät taistele hallitusta, vaan välittömästi porvaristoa vastaan. Ja toistaiseksi tämä voi tapahtua tehokkaasti vain rauhanomaisella tavalla. Lamaannus liiketoiminnassa ja sitä seuraava kurjuus synnyttivät vuonna 1834 Lyonissa kapinan tasavallan puolesta. Manchesterissa tapahtui samasta syystä vuonna

1842 yleinen työnseisaus Kansankartan ja korkeamman palkan puolesta. On itsestään selvää, että myös lakko vaatii rohkeutta, ja usein paljon suurempaakin rohkeutta, paljon rohkeampaa ja lujempaa päättäväisyyttä kuin kapina. Työläiselle, joka tuntee kurjuuden omasta kokemuksestaan, ei todellakaan ole mikään pieni asia astua vaimoineen ja lapsineen päin tuota kurjuutta, kestää nälkää ja puutetta kuukausikaupalla ja pysyä silti lujana ja horjumattomana. Mitä on kuolema, mitä kaleerit, jotka odottavat ranskalaista vallankumouksellista, verrattuna hitaaseen nälkiintymiseen, nälkäisen perheen jokapäiväiseen näkemiseen ja varmuuteen porvariston tulevasta kostosta. Ja tuota kaikkea englantilainen työläinen pitää parempana kuin alistumista omistavan luokan ikeeseen. Saamme tuonnempana nähdä yhden esimerkin tästä englantilaisen työläisen itsepintaisesta, lannistumattomasta rohkeudesta, työläisen, joka alistuu väkivallan edessä vasta sitten, kun kaikki vastarinta on tarkoituksetonta ja järjetöntä. Ja juuri tässä tyynessä sitkeydessä, tässä hellittämättömässä päättäväisyydessä, jonka on päivittäin kestettävä satoja koetuksia, juuri tässä englantilainen työläinen kehittää kunnioitettavimman luonteenpiirteensä. Ihmiset, jotka kestävät niin paljon nujertaakseen yhden ainoan porvarin, kykenevät myös murtaamaan koko porvariston mahdin. Englantilainen työläinen on toki muillakin tavoin osoittanut rohkeutensa. Se, ettei vuoden 1842 lakolla ollut enempää seurauksia, johtui siitä, että osittain työläiset olivat porvariston siihen ajamia, osittain heillä itsellään ei ollut selvää eikä yksimielistä käsitystä päämäärästään. Mutta muuten he ovat kyllin usein todistaneet rohkeutensa silloin, milloin kysymys on ollut tietyistä *sosiaalisista* päämääristä. Oleskellessani Manchesterissa (toukokuussa 1843) siellä käytiin täysimittainen taistelu, Walesin vuoden 1839 kapinasta puhumattakaan. Muuan tiilitehdas (Pauling & Henfrey) oli nimittäin suurentanut tiilien kokoa korottamatta palkkaa ja möi suuremmat tiilet tietenkin korkeammasta hinnasta. Työläiset, joille ei suostuttu maksamaan korkeampaa palkkaa, lopettivat työt, ja tiilentekijäin yhdistys julisti sodan yhtiötä vastaan. Suurella vaivalla yhtiön onnistui kuitenkin saada työn-

tekijöitä lähiseudulta ja myös rikkureita. Näitä yritettiin ensin pelotella. Yhtiö asetti vartioimaan tehtaan pihaa kaksitoista pyssyyn aseistettua miestä, jotka kaikki olivat entisiä sotilaita ja poliiseja. Kun pelottelu ei nyt tuottanut mitään tuloksia, hyökkäsi eräänä iltana kymmenen maissa joukko tiilentekijöitä tehtaan pihalle, joka sijaitsi tuskin neljänsadan askeleen päässä eräästä jalkaväen kasarmista.* Tiilentekijät marssivat sotilaallisessa järjestyksessä ensimmäiset rivit pyssyyn aseistettuina. He tunkeutuivat pihalle ja tulittivat vahteja heti heidät nähdessään. He survoivat rikki kosteat tiilet ja hajottivat jo kuivattujen tiilten pinot. He hävittivät kaiken, mikä sattui heidän tielleen. Tunkeutuivatpa he erääseen rakennukseenkin, löivät säpäleiksi huonekalut ja pahoinpitelivät talossa asuvan esimiehen vaimoa. Sillä aikaa vahdit olivat asettuneet aidan taakse, mistä he saattoivat ampua turvallisesti ja esteettömästi. Hyökkääjät seisoivat palavan tiilenpolttuunin edessä. Se valaisi heidät kirkkaasti, niin että vastustajan jokainen kuula osui, kun taas jokainen laukaus heidän puoleltaan meni harhaan. Kuitenkin tulitus kesti yli puoli tuntia, kunnes ammukset olivat loppuneet ja vierailun tarkoitus, kaiken särkyvän särkeminen, oli saavutettu. Silloin sotilaat alkoivat lähestyä ja tiilentekijät vetäytyivät Ecclesiin (kolme mailia Manchesterista). Ennen hajaantumistaan he pitivät vähän ennen Ecclesiä nimenhuudon, jolloin jokainen mies huudettiin jäsennumeronsa mukaan, ja joutuivat tietysti sitäkin varmemmin joka puolelta lähestyvien poliisien käsiin. Haavoittuneiden lukumäärän on täytynyt olla varsin huomattava, mutta tietoon tulivat vain ne, jotka jälkeinpäin vangittiin. Eräskin heistä oli saanut itseensä kolme kuulaa: reiteen, pohkeeseen ja hartiaan ja laahustanut sellaisena yli neljän mailin matkan. Nämä ihmiset ovat toki todistaneet, että heillä on myös vallankumouksellista rohkeutta ja että he eivät säiky kuulasadetta. Mutta kun aseeton väkijoukko, joka ei itsekään tiedä mitä oikeastaan haluaa, antaa muutaman ulospääsytiet sulkevan rakuunan ja

* Cross-Lanen ja Regent-Roadin kulmassa — katso Manchesterin asemakaavaa.

Plan von Manchester und seinen Vorstädten.

1. die Börse
2. die alte Kirche
3. das Arbeitshaus
4. der Armenkirchehof
Zwischen beiden der Lices
pomer & London E.B. Hof
5. St. Michael's Kirche.
6. Scotland Bridge über d. Irk
Die Strasse von 2 nach 6 heisst
Long Millgate
7. Duxie Bridge über d. Irk.
8. Little Ireland

1/4 1/2 3/4 1 1 1/4 1 1/2 engl. Meilen
69 1/2 1" des Äquators

Das commercialis Viertel ist zur Unterscheidung von der Lices zur rechten Hand abwärts schattirt.

Manchesterin asemakaava

poliisin pitää itseään täysin kurissa eristetyllä torilla, kuten tapahtui vuonna 1842, ei kysymys ole lainkaan rohkeuden puutteesta. Väkijoukko olisi kyllä pysytellyt yhtä toimeettomana, vaikkei paikalla olisi ollutkaan julkisen vallan, ts. porvarivallan palvelijoita. Kun kansalla on ollut näköpiirissä tietyt päämäärät, silloin se on osoittanut rohkeutta kyllin, esim. hyökkäyksessä Birleyn tehtaalle, jonka suojelemiseksi täytyi myöhemmin ajaa tykit aseisiin.

Tässä yhteydessä on paikallaan muutama sana lain pyhänä pitämisestä Englannissa. Porvarille laki kyllä on pyhä, sillä se on hänen omaa tekoaan, se on säädetty hänen suostumuksellaan ja hänen turvakseen ja edukseen. Hän tietää, että vaikka jokin erillinen laki vahingoittaisikin erityisesti häntä, niin lainsäädäntö kokonaisuutena suojelee hänen etujaan ja että lain pyhyys, yhteiskunnan yhden osan aktiivisen ja toisen osan passiivisen tahdonilmauksen kerran vahvistaman järjestyksen loukkaamattomuus on hänen sosiaalisen asemansa lujin turva. Englantilainen porvari pitää lakia pyhänä sen takia, että hän löytää siinä itsensä, niin kuin jumalassaankin. Sen vuoksi poliisin patukalla, joka on oikeastaan hänen oma keppinsä, on häntä niin ihmeellisesti rauhoittava voima. Mutta työläisen kannalta asia ei todellakaan ole näin. Työläinen tietää liiankin hyvin ja on liiankin usein saanut kokea, että hänelle laki on raippa, jonka porvari on hänen varalleen punonut. Eikä hän koskaan vetoa lakiin, ellei hänen ole pakko. On naurettavaa väittää, että englantilainen työläinen pelkää poliisia, kun sentään Manchesterissa poliisit saavat selkäänsä joka viikko ja kun kerran viime vuonna jopa rautaovin ja raskain ikkunaluukuin vahvistettu poliisiasema joutui hyökkäysyrityksen kohteeksi. Poliisin voima vuoden 1842 lakossa oli kuten sanottu kokonaan työläisten itsensä neuvotomudessa.

Koska työläiset siis eivät kunnioita lakia, vaan alistuvat siihen ainoastaan sikäli kuin heillä ei ole voimaa sen muuttamiseen, on mitä luonnollisinta, että heillä on ainakin ehdotuksia lainmuutoksiksi, että he haluavat korvata porvariston lain proletariaatin lailla. Tämä proletariaatin lakiehdotus on *Kansankartta* (people's

charter), joka on muodoltaan puhtaasti poliittinen ja vaatii alahuoneelle kansanvaltaista perustaa. *Chartismi* on porvaristonvastaisen opposition tiivistynyt muoto. Ammattiyhdistysten ja lakkojen puitteissa oppositio oli aina yksittäistä, yksittäisten työläisten tai työläisryhmien taistelua yksittäisiä porvareita vastaan. Mikäli taistelusta tuli joskus yleinen, se tapahtui riippumatta työläisistä ja jos taistelua käytiin tietoisesti, oli tuon tietoisuuden perustana chartismi. Mutta chartismi on koko työväenluokan hyökkäys porvaristoa ja ennen kaikkea sen poliittista valtaa vastaan, sitä lakimuuria vastaan, jolla porvaristo on ympäröinyt itsensä. Chartismi on syntynyt *demokraattisesta* puolueesta, joka kehittyi 1780-luvulla *yhtäaikaisesti proletariaatin kanssa ja sen keskuudessa*, voimistui Ranskan vallankumouksen aikana ja joka esiintyi rauhanteon jälkeen *»radikaalisena»* puolueena. Puolueen päämaja oli tuolloin Birminghamissa ja Manchesterissa, aikaisemmin Lontoossa. Liittoutumalla liberaalisen porvariston kanssa puolue kiristi parlamentinuudistuksen vanhan parlamentin oligarkialta ja on lujittunut siitä lähtien yhä selvemmin porvaristonvastaisena työväenpuolueena. Vuonna 1835 luonnosteli Lontoon yleisen työväenyhdistyksen (Working Men's Association) komitea William Lovettin johdolla Kansankartan, jonka »kuusi kohtaa» ovat seuraavat: 1. yleinen äänioikeus kaikille täysi-ikäisille miehille, jotka eivät ole mielisairaita eivätkä syyllistyneet mihinkään rikokseen; 2. parlamenttivaalit joka vuosi; 3. palkkiot parlamentinjäsenille, jotta myös varattomat henkilöt voisivat tulla valituksi; 4. salainen lippuäänestys porvariston harjoittaman lahjonnan ja pelottelun estämiseksi; 5. yhtäläiset vaalipiirit yhtäläisen edustuksen takaamiseksi; ja 6. sen muutenkin muodollisen ehdon poistaminen, että valituksi voi tulla vain 300 punnan arvosta maata omistava henkilö, jotta jokainen äänioikeutettu olisi myös vaalikelpoinen.— Nämä kuusi kohtaa, jotka kaikki rajoittuvat alahuonetta koskeviin peruslakeihin, ovat, niin viattomilta kuin ne näyttävätkin, kuitenkin riittäviä lyömään pirstaleiksi Englannin valtiosäännön kuningattarineen ja ylähuoneineen. Valtiosäännön niin sanotut monarkkiset ja aristokraattiset elementit voivat

säilyä vain sen vuoksi, että porvaristolle on etua niiden *näennäisestä* säilyttämisestä. Kumpikin on olemassa enää vain näennäisesti. Mutta vasta kun koko yleinen mielihope on alahuoneen takana, kun alahuone ei enää ilmaise vain porvariston, vaan koko kansakunnan tahtoa, niin se imee kaiken vallan itseensä niin täydellisesti, että viimeinkin sädekehä putoaa monarkin ja aristokratian päiden päältä. Englantilainen työläinen ei kunnioita lordeja eikä kuningatarta, kun taas porvaristo korottaa heidät henkilöinä jumaliksi, vaikka asiallisesti välittää niistä vähän. Englantilainen chartisti on poliittisesti tasavaltalainen, vaikka tämän sanan kuuleekin harvoin hänen suuntaan. Hän suhtautuu myötämielisesti kaikkien maiden tasavaltalaispuolueisiin, mutta nimittää itseään mieluummin demokraatiksi. Mutta hän ei ole enää pelkkä tasavaltalainen; hänen demokratiansa ei ole pelkästään poliittista.

Chartismi oli alusta, vuodesta 1835, lähtien pääasiallisesti työläisten keskuudessa kehkeytyvää liikettä, mutta ei vielä ollut selvästi eronnut radikaalisesta pikkuporvaristosta. Työläisradikalismi kävi käsi kädessä porvariston radikalismien kanssa; Kansankartta oli molempien iskulause; ne pitivät »kansalliskonventtinsa» joka vuosi yhdessä. Ne näyttivät olevan yksi puolue. Pikkuporvariston mielialat olivat tuohon aikaan hyvin sotaisat ja murhanhimoiset seurauksena pettymisestä parlamentin-uudistuksen tuloksiin ja huonojen liikevuosien 1837—1839 vuoksi. Se otti innokkaan chartistiagitaation hyväksyvästi vastaan. Agitaation tehokkuudesta ei Saksassa ole minkäänlaista käsitystä. Kansaa kehoitettiin aseistautumaan ja usein suorastaan nousemaan kapiinaan. Valmistettiin keihäitä kuten ennen Ranskan valankumouksen aikaan. Vuonna 1838 oli liikkeessä mukana mm. eräs Stephens, metodistipappi, joka sanoi yhteen kokoontuneille manchesterilaisille kansanjoukoille:

»Teidän ei tarvitse pelätä hallituksen mahtia eikä sotilaita, pistimiä ja tykkejä, joita teidän sortajillanne on käytettävissään; teillä on ase, joka on noita kaikkia mahtavampi, ase, jota vastaan pistimet ja tykit ovat voimattomia; ja tätä asetta osaa käyttää kymmenvuotiaslapsikin. Tarvitsette vain pari tulitikkua ja pikeen kastetun olkilyhteen, ja haluanpa nähdä, mitä hallitus satoine

tuhansine sotilaineen mahtaa tätä yhtä asetta vastaan, jos sitä käytetään rohkeasti.» *

Mutta jo tuohon samaan aikaan tuli esiin työläis-chartismin erikoislaatuinen, *sosiaalinen* luonne. Sama Stephens sanoi 200 000 ihmisen kokouksessa Kersall Moorilla, jo mainitsemallamme Manchesterin »Pyhällä mäellä»:

»Chartismi, hyvät ystävät, ei ole mikään poliittinen kysymys, kysymys äänioikeuden saamisesta jne. Chartismi on *veitsi- ja haarukka-kysymys*; Kansankartta merkitsee hyvää asuntoa, hyvää ruokaa ja juomaa, hyvää toimeentuloa ja lyhyttä työaikaa.»

Niinpä jo tuolloin olivat liikkeet uutta köyhäinholitolakia vastaan ja kymmenen tunnin työaikalain puolesta erittäin kiinteässä yhteydessä chartismiin. Kaikissa tuon kauden joukkokokouksissa oli mukana *tory* Oastler, ja Birminghamissa hyväksytyn Kansankartta-anomuksen ohella laadittiin satoja anomuksia työläisten tilan parantamiseksi. Vuonna 1839 agitaatio jatkui yhtä voimakkaana ja kun se alkoi vuoden lopulla hieman heikentyä, kiirehtivät Bussey, Taylor ja Frost nostattamaan kapinoita samanaikaisesti Pohjois-Englannissa, Yorkshirissä ja Walesissa. Frostin täytyi aloittaa aikaisemmin, koska hänen aikeensa kavallettiin, ja siten hänen yrityksensä epäonnistui. Pohjoisessa saatiin tieto Frostin epäonnistumisesta ajoissa, niin että aikeesta voitiin luopua. Kaksi kuukautta myöhemmin, tammikuussa 1840, Yorkshirissä, esim. Sheffieldissä ja Bradfordissa puhkesi useita niin sanottuja poliisimellakoita (*spy-outbreaks*)³. Vähitellen kiihtymys lientyi. Sillä välin porvaristo tarttui käytännöllisempään, sille tärkeämpään kysymykseen, nimittäin viljalakeihin. Manchesterissa muodostettiin viljalakienvastainen yhdistys — seurauksena oli radikaalisen porvariston ja proletariaatin välisen siteen höllentyminen. Työläiset oivalsivat pian, että *heitä* viljalakien kumoaminen ei voi hyödyttää paljoakaan, kun taas porvaristolle se olisi hyvinkin edullista, ja sen vuoksi he eivät olleet saatavissa tämän hankkeen kan-

* Olemme nähneet, miten tämä vaikutti työläisiin.

nalle. Puhkesi vuoden 1842 pula. Agitaatio oli jälleen yhtä kiivasta kuin vuonna 1839. Mutta tällä kertaa siinä oli mukana myös rikas tehdasteollisuutta harjoittava porvaristo, joka juuri tämän pulan aikana kärsi varsin ankarasti. Liitto viljalakeja vastaan, kuten Manchesterin tehtailijoista alkunsa saaneen yhdistyksen nimi nyt kuului, kallistui hyvin radikaaliseen, väkivaltaiseen suuntaan. Sen lehdet ja agitaattorit käyttivät avoimesti vallankumouksellista kieltä, mikä johtui myös siitä, että konservatiivinen puolue oli ollut vallassa vuodesta 1841 lähtien. Niin kuin chartistit aikaisemmin, kehotti nyt liitto välittömästi kapinaan. Työläiset, joiden oli kärsittävä pulasta eniten, eivät hekään olleet toimeettomia, kuten tämän vuoden Kansankartta-anomus kolmine ja puoline miljoonine allekirjoituksineen todistaa. Lyhyesti sanottuna kun aiemmin molemmat radikaaliset puolueet olivatkin jonkin verran vieraantuneet toisistaan, nyt ne liittoutuivat jälleen. Huhtikuun viidentenätoista 1842 laadittiin Manchesterissa liberaalien ja chartistien yhteiskokouksessa anomusluonnos, jossa vaadittiin sekä viljalakien kumoamista että Kansankartan hyväksymistä, ja jonka molemmat puolueet hyväksyivät seuraavana päivänä. Kevät ja kesä kuluivat kiivaan agitaation ja lisääntyvän kurjuuden oloissa. Porvaristo oli päättänyt toteuttaa viljalakien kumoamisen kriisin ja sitä seuraavan puutteen ja yleisen mielenkuohun avulla. Tällä kertaa, kun toryt olivat hallituksessa, se jopa luopui puoliksi laillisuudestaan; se halusi saada aikaan vallankumouksen, mutta työläisten avulla. Työläisten oli määrä poimia porvaristolle kastanjat tulesta ja polttaa näppinsä sen puolesta. Monella taholla otettiin uudelleen esiin chartistien jo aikaisemmin (1839) herättämä ajatus »pyhästä kuukaudesta», kaikkien työläisten yleisestä lakosta. Mutta tällä kertaa lakkoilla eivät halunneet työläiset, vaan tehtailijat, jotka halusivat sulkea tehtaansa, lähettää työläiset maaseudulle aristokraattisten maanomistajain niskoille ja pakottaa siten toryparlamentin ja -hallituksen viljatullien kumoamiseen. "Tietenkin" tästä olisi ollut seurauksena kapina, mutta porvaristo olisi pysytellyt turvallisesti taka-alalla ja odotellut menestystä saattamatta itseään pahimmassakaan tapauksessa

huonoon valoon. Heinäkuun loppupuolella alkoivat liikeolot parantua; oli yhdestoista hetki ja jottei tilaisuus olisi päässyt livahtamaan käyttämättä ohi, kolme Stalybridgen toiminimeä alensi palkkoja nyt, *noususuhdanteessa* (vrt. heinäkuun lopun ja elokuun alun kaupparaportteja Manchesterista ja Leedsistä). Tekivätkö ne sen omin päin vai sopimalla muiden tehtailijain ja erityisesti liiton kanssa, en ryhdy arvailemaan. Kaksi toiminimeä kuitenkin perääntyi; kolmas, William Bailey & Brothers, pysyi tiukkana ja vastasi työläisten valitukseen, että mikäli asia ei heitä miellytä, olisi heidän ehkä parempi pitää jonkin aikaa vapaata. Työläiset ottivat tämän pilkallisen ilmauksen vastaan suuttumuksen huu-doin, lähtivät tehtaalta, kulkivat läpi paikkakunnan ja kehottivat kaikkia työläisiä lakkoon. Muutamassa tunnissa kaikki tehtaot seisovat ja työläiset marssivat kulkueena Mottram Mooriin pitämään kokousta. Tämä tapahtui elokuun viidentenä. Elokuun kahdeksantena he marssivat viiden tuhannen miehen voimalla Ashtoniin ja Hydeen, pysäyttivät kaikki tehtaot ja hiilikaivokset ja pitivät kokouksia, joissa puheenaiheena ei kuitenkaan ollut viljalakien kumoaminen, niin kuin porvaristo oli toivonut, vaan »reilu päiväpalkka reilusta päivätyöstä» (a fair day's wage for a fair day's work). Elokuun yhdeksäntenä he marssivat Manchesteriin *viranomaisten* (jotka kaikki olivat liberaaleja) *vastustelematta* ja pysäyttivät tehtaot. Yhdententoista päivänä he olivat Stockportissa, jossa heille ensi kerran tehtiin vastarintaa, kun he valtasivat köyhäintalon, tuon porvariston lempilapsen. Samana päivänä oli Boltonissa yleinen työnseisaus ja levottomuuksia, joita viranomaiset eivät myöskään vastustaneet. Pian nousu oli levinnyt kaikille teollisuusseuduille ja kaikki työt sadonkorjuuta ja elintarvikkeiden valmistusta lukuun ottamatta seisovat. Mutta rauhallisina pysyivät myös kapinaan nousseet työläiset. Heidät oli tahtomattaan ajettu tähän kapinaan: *täysin tapojensa vastaisesti* tehtailijat eivät olleet — yhtä poikkeusta (*tory* Birley Manchesterista) lukuun ottamatta — vastustaneet lakkoa. Asia oli lähtenyt alulle ilman, että työläisillä oli täsmällistä päämäärää. Kaikki he tosin olivat yksimielisiä siitä, etteivät tahtoneet mennä ammuttavaksi

viljalakeja kumoavien tehtailijoidensa etujen vuoksi, mutta muuten halusivat yhdet ajaa Kansankartan läpi, toiset, jotka pitivät tätä liian varhaisena, vaativat vain vuoden 1840 palkkatariffin palauttamista. Tähän raukesi koko kapina. Jos se olisi alusta pitäen ollut tarkoituksellinen, tietoinen työväennousu, se olisi varmasti saavuttanut päämääränsä. Mutta nämä joukot, jotka heidän isäntänsä olivat ajaneet kadulle vastoin niiden tahtoa ja joilla ei ollut mitään täsmällistä tarkoitusta, eivät voineet saada mitään aikaan. Sillä välin huomasi porvaristo, joka ei ollut liikauttanut sormeaankaan helmikuun 15. päivän sopimuksen toteuttamiseksi, että työläiset eivät halunneet ryhtyä sen käsikassaroiksi ja että epäjohtonmukaisuus, jolla se oli etäännytynyt »laillisuuskannastaan», koitui sitä itseään uhkaavaksi vaaraksi. Se alkoi jälleen kannattaa vanhaa laillisuutta ja asettui hallituksen puolelle työläisiä vastaan, työläisiä, joita se oli ensin yllyttänyt ja myöhemmin pakottanut kapinaan. Se vannotutti itsensä ja uskolliset palvelijansa erikoiskonstaapeleiksi — myös Manchesterin saksalaiset kauppiaat ottivat tähän osaa ja marssivat täysin hyödyttömästi kaupungin läpi paksuine keppeineen, sikarit suussa; Prestonissa porvaristo antoi tulittaa väkijoukkoa. Niin oli vaistonvaraista kansannousua vastassa yhtäkkiä ei ainoastaan hallituksen sotilaallinen mahti, vaan myös koko omistava luokka. Työläiset, joilla ei ollut mitään täsmällistä päämäärää, hajaantuivat vähitellen ja kapina kuivui kokoon pahemmista seurauksista. Jälkeenpäin porvaristo vielä syyllistyi moneen hävyttömyyteen; se yritti pestä kätensä kauhistelemalla kansan ryhtymistä väkivaltaisiin toimiin, mikä sopi huonosti yhteen porvariston keväisen vallankumouksellisen kielen kanssa, vieritti syyn kapinasta »chartistikiihottajien» jne. niskoille, vaikka oli itse tehnyt kapinan aikaansaamiseksi paljon enemmän kuin nämä ja vertaansa vailla olevalla julkeudella omaksui jälleen vanhan lainpyhityskantansa. Chartistit, jotka eivät olleet juuri ollenkaan myötävaikuttaneet kapinan syntyyn, jotka tekivät vain sen, mikä porvaristollakin oli mielessä, nimittäin käyttivät tilaisuutta hyväkseen, chartistit pantiin oikeuteen ja tuomittiin, kun taas porvaristo selvisi vahingotta ja oli

sitä paitsi myynyt työnseisauksen aikana tavaravaraston-
sa voitolla.

Kapinan tulos oli proletariaatin mitä päättäväisin eroaminen porvaristosta. Chartistit eivät tähän asti olleet juuri salaillleet pyrkimystään toteuttaa Kansankartta millä keinolla tahansa, vaikka sitten vallankumouksen kautta. Porvaristo, joka nyt yhtäkkiä huomasi jokaisen väkivaltaisen mullistuksen vaarallisuuden oman asemansa kannalta, ei halunnut enää kuulla puhuttavankaan »fyysisestä voimankäytöstä», vaan halusi toteuttaa tavoitteensa pelkästään »moraalisella voimalla»— ikään kuin tämä olisi jotain muuta kuin fyysisen voimankäytön välitöntä tai välillistä uhkaa. Tämä oli yksi riitakysymys, joka kuitenkin asiallisesti katsottuna raivattiin pois chartistien (jotka toki ovat yhtä luotettavia kuin liberaalinen porvaristokin) vakuutettua myöhemmin, että myöskään he eivät vedonneet fyysisen voiman käyttöön. Toinen ja toki kaikkein tärkein riitakysymys, joka juuri toi chartismin puhtaana esiin, oli kysymys viljalaeista. Radikaalinen porvaristo oli kiinnostunut viljalakien kumoamisesta, proletariaatti sen sijaan ei. Tähänastinen chartistipuolue jakautui sen vuoksi kahdeksi puolueeksi, joiden julkilausumat poliittiset periaatteet olivat täysin yhtäpitävät, mutta jotka tosiasiassa olivat läpikotaisin erilaiset ja yhteen sopimattomat. Birminghamin kansalliskonferenssissa tammikuussa 1843 ehdotti *Sturge*, radikaalisen porvariston edustaja, Kansankartan nimen jättämistä pois chartistiyhdistyksen säännöistä, koska, kuten hän sanoi, tähän nimeen kytkeytyi kapinan vuoksi muistoja väkivaltaisista vallankumouksellisista toimituksista — tällainen kytkentä oli muuten syntynyt jo vuosia sitten, eikä herra *Sturgella* ollut tähän asti ollut siihen mitään vastaansanottavaa. Työläiset eivät halunneet jättää nimeä pois ja kun *Sturge* äänestettiin nurin, marssi tämä yhtäkkiä lainkuuliaisesti tullut kveekari vähemmistön seuraamana ulos salista ja perusti »Complete Suffrage Associationin» radikaalisista porvariaineksisista. Niin vastenmielisiksi olivat nuo muistot tulleet tälle vielä äsken jakobiinilaiselle porvarille, että hän muutti jopa sanan yleinen äänioikeus (universal suffrage) naurettavaksi täydelliseksi äänioikeudeksi (complete suf-

frage)! Työläiset nauroivat hänet ulos ja jatkoivat rauhallisesti omaa tietään.

Tästä hetkestä lähtien chartismi oli puhdas, kaikista porvariselementeistä vapaa työväenliike. »Täydellisen» äänioikeuden kannalla olleet lehdet — »Weekly Dispatch», »Weekly Chronicle», »Examiner» jne. — vajosivat vähitellen muiden liberaalisten lehtien uneliaisuuteen, puolustivat kauppavapautta, hyökkäsivät kymmentuntilakia ja kaikkia puhtaasti työväen aloitteita vastaan eivätkä kokonaisuutena katsoen juuri olleet radikaalisia. Radikaalinen porvaristo asettui kaikissa yhteentörmäyksissä liberaalien kannalle chartisteja vastaan ja otti ylipäänsäkin päätehtäväkseen viljalakiasian, joka englantilaiselle on kysymys vapaasta kilpailusta. Siten se joutui liberaalisen porvariston ylivaltaan ja esittää nyt mitä surkeinta osaa.

Chartistityöläiset sitä vastoin ottivat kaksinkertaisella innolla asiakseen proletariaatin kaikki taistelut porvaristoa vastaan. Vapaa kilpailu on tuottanut työläisille kylliksi kärsimyksiä, jotta he vihaisivat sitä; sen puolestapuhujat, porvarit, ovat heidän ilmivihollisiaan. Työläinen voi odottaa kilpailun täydellisestä vapaudesta vain haittaa. Hänen tähänastiset vaatimuksensa, kymmentuntilaki, työläisen suojelu kapitalistia vastaan, hyvä palkka, taattu asema ja uuden köyhäinhuoltolain kumoaminen ovat asioita, jotka kuuluvat chartismiin ainakin yhtä olennaisesti kuin »kuusi kohtaa», ovat välittömästi vapaalle kilpailulle ja kauppavapaudelle vastakkaisia. Ei siis ole mikään ihme, että työläiset — ja tätä ei koko Englannin porvaristo pysty käsittämään — eivät halua tietää yhtään mitään vapaasta kilpailusta, kauppavapaudesta ja viljalakien kumoamisesta ja että he suhtautuvat viimeksi mainittuun asiaan vähintäänkin erittäin välinpitämättömästi, mutta sen puolestapuhujiin erittäin katkeroituneesti. Juuri tässä kysymyksessä proletariaatti eroaa porvaristosta, chartismi radikalismista, ja tätä porvarijärki ei voi ymmärtää, koska se ei voi ymmärtää proletariaattia.

Tässä on myös chartistidemokratian ero kaikesta tähänastisesta, poliittisesta porvarisdemokratiasta. *Chartismi on olennaisesti luonteeltaan sosiaalista.* »Kuusi kohtaa»,

jotka radikaaliselle porvaristolle ovat alku ja loppu ja joiden on määrä merkitä korkeintaan vielä muutamia perustuslaillisia uudistuksia, ovat proletaarille vain väline. »Poliittinen valta on meidän välineemme, sosiaalinen hyvinvointi päämäärämme», kuuluu nyt chartistien selvästi ilmaistu tunnuslause. Saarnaaja Stephensin »veitsi- ja haarukka-kysymys» oli vuonna 1838 totuus vain osalle chartisteista, vuonna 1845 se on totuus heille kaikille. Chartistien joukossa ei ole enää puhtaita poliitikkoja. Ja vaikka heidän sosialisminsa onkin vielä kovin kehittymätöntä, vaikka heidän pääkeinonsa kurjuutta vastaan on toistaiseksi maaomaisuuden jakaminen (allotment system), jonka teollisuuden kehitys on jo kuitenkin tehnyt turhaksi (katso johdantoa), vaikka heidän useimmat käytännölliset ehdotuksensa (työläisen suojelu jne.) ylipäänsä ovat näennäisesti luonteeltaan taantumuksellisia, niin toisaalta jo näissä toimenpiteissä piilee välttämättömyys joko edetä kilpailun kumoamiseen tai alistua kilpailun mahtiin, antaa vanhan olotilan syntyä uudelleen. Toisaalta chartismin nykyinen epämääräinen tila, eroaminen puhtaasti poliittisesta puolueesta, merkitsee, että chartismin *tunnusmerkillisen piirteen*, sen sosiaalisen puolen, on pakko kehittyä edelleen. Chartismin lähentyminen sosialismiin ei voi jäädä tapahtumatta, varsinkaan kun seuraava kriisi, jonka täytyy seurata teollisuuden ja kaupan nykyistä vilkasta vaihetta viimeistään vuonna 1847*, todennäköisesti kuitenkin jo ensi vuonna, ja joka tulee olemaan paljon raivokkaampi ja ankarampi kuin kaikki tähänastiset, tulee puutteen välityksellä ohjaamaan työläiset yhä enemmän sosiaalisten parannuskeinojen etsintään poliittisten sijasta. Työläiset tulevat ajamaan Kansankarttansa läpi, se on luonnollista. Mutta siihen mennessä he tulevat saamaan selville vielä paljon sellaista, minkä voivat toteuttaa Kansankartan avulla, mutta mistä he vielä nyt tietävät vähän.

Sillä välin etenee myös sosialistinen agitaatio. Englantilainen *sosialismi* tulee tässä tarkasteltavaksi vain sikäli kuin sillä on vaikutusta työväenluokkaan. Englan-

* (1892) Ennuste osui aivan oikeaan. (*Engelsin huomautus vuoden 1892 englanninkieliseen painokseen.*)

tilaiset sosialistit vaativat yhteisomistuksen vähittäistä toteuttamista luomalla »kotimaisia kolonioita». Niissä olisi kaksi kolme tuhatta ihmistä, jotka harjoittaisivat teollisuutta ja maataloutta, nauttisivat yhtäläisiä oikeuksia ja saisivat yhtäläisen kasvatuksen. Edelleen he vaativat avioeron helpottamista, järkipäristä hallitusta sekä täydellistä mielipiteenvapautta ja rangaistusten poistamista korvaamalla ne rikollisen järkipärisellä käsitteilyllä. Nämä ovat heidän käytännölliset ehdotuksensa, heidän teoreettiset periaatteensa eivät kiinnosta meitä tällä erää. Sosialismi sai alkunsa *Owenista*, tehtailijasta, ja sen takia, vaikka se asiallisesti asettuukin porvariston ja proletariaatin vastakohdan yläpuolelle, sukoilee se kuitenkin nykyisessä muodossaan porvaristoa ja menettelee epäoikeudenmukaisesti proletariaattia kohtaan. Sosialistit ovat kauttaaltaan kesyjä ja rauhantahtoisia. He tunnustavat olevat olot, niin huonot kuin ne ovatkin, oikeutetuiksi siksi, että he hylkäävät kaikki muut niiden muuttamisen keinot paitsi yleisen mielipiteen valloittamista. Samanaikaisesti heidän periaatteensa ovat kuitenkin niin abstraktisia, että he eivät ikinä tule saamaan yleistä mielipidettä periaatteittensa kannalle niiden nykyisessä muodossa. Sosialistit valittavat alinomaa alempien luokkien tapainturmelusta, eivät huomaa tässä yhteiskuntajärjestyksen hajoamisessa piilevää edistyksen ainesta eivätkä tule ajatelleeksi, että yksityisedun aiheuttama tapainturmelus ja tekopyhyys on omistavien luokkien piirissä paljon pahempi. He eivät tunnusta mitään historiallista kehitystä ja tahtovat sen vuoksi siirtää kansakunnan noin vain suoraan kommunismin tilaan viemättä itse politiikkaa siihen pisteeseen asti, jossa se hajoaa itsestään*. Tosin he ymmärtävät, miksi työläinen on vihastunut porvaria kohtaan, mutta pitävät tätä suuttumusta, joka vain voikin viedä työläisiä eteenpäin, hedelmättömänä, ja saarnaavat filantropiaa ja yleistä rakkautta, jotka ovat vielä paljon hedelmättömämpiä Englannin nykyisen tilan kannalta. He tunnustavat vain psykologisen kehityksen, abstraktisen ihmisen ke-

* Vuosien 1887 ja 1892 englanninkielisissä laitoksissa kuuluu tämä osa lausetta: »siihen pisteeseen asti, jossa tämä siirtyminen tulee sekä mahdolliseksi että välttämättömäksi». *Toim.*

hityksen, ihmisen, jolla ei ole mitään yhteyttä menneisyyteen, vaikka koko maailma, ja yksityinen ihminen sen kanssa, lepää tämän menneisyyden varassa. Sen vuoksi he ovat liian abstraktisia, liian metafysisiä ja saavat aikaan vähän. He ovat osaksi peräisin työväenluokasta, josta he ovat saaneet joukkoonsa kuitenkin vain hyvin pienen joskin sivistyneimmän ja lujaluonteisimman osan. Nykyisessä muodossaan sosialismi ei voi tulla työväenluokan yhteiseksi asiaksi. Tätä varten sen täytyy laskeutua alas, palata joksikin aikaa chartistiselle näkökannalle; mutta chartismin läpi käynyt, porvarillisista aineksista puhdistunut, aito proletaarinen sosialismi tulee pian valtaamaan merkittävän sijan Englannin kansan kehityshistoriassa. Tälle tasolle se on jo nyt kehittynyt monien sosialistien ja monien niiden chartistijohtajien mielessä, jotka melkein kaikki ovat sosialisteja*. Englantilaisen sosialismin, joka perustan laajuudessa voittaa ranskalaisen kommunismin, mutta jää kehittyneisyydessä** sen jälkeen, täytyy hetkeksi palata ranskalaiselle kannalle ylittääkseen sen myöhemmin. Siihen mennessä tosin ranskalaisetkin toki kehittyvät edelleen. Sosialismi on samanaikaisesti työläisten keskuudessa vallitsevan uskonottomuuden selvin ilmaus, vieläpä niin selvä, että *tiedostamattomasti*, pelkästään käytännöllisesti uskonottomat työläiset usein säikkyvät tämän ilmauksen kärkevyyttä. Mutta puute pakottaa työläiset myös luopumaan sellaisesta uskosta, jonka he yhä paremmin oivaltavat vain palvelevan heidän pitämistään heikkoina ja kohtaloonsa alistuvina, tottelevaisina ja uskollisina heitä riistävälle omistavalle luokalle.

Näemme siis, että työväenliike on jakautunut kahtia, chartisteihin ja sosialisteihin. Chartistit ovat takapajuisempia, kehittymättömämpiä, mutta sen sijaan aitoja, todellisia proletaareja, proletariaatin edustajia. Sosialistit ovat laajakatseisempia, he ehdottavat käytännöllisiä keinoja puutetta vastaan, mutta ovat alun perin lähtöisin

* (1892) Sosialisteja tietenkin yleisessä, eikä erityisessä owenilaisessa merkityksessä. (*Engelsin huomautus vuoden 1892 saksankieliseen painokseen*).

** Vuosien 1887 ja 1892 englanninkielisissä laitoksissa: teoreettisessa kehittyneisyydessä. *Totm.*

porvaristosta eivätkä kykene sen vuoksi täysin yhdistymään työväenluokkaan. Sosialismin sulautuminen yhteen chartismin kanssa, ranskalaisen kommunismin toisinto englantilaiseen tapaan, on seuraava vaihe, joka on osittain jo alkanutkin. Vasta silloin kun tämä yhdistyminen on tapahtunut, tulee työväenluokasta todella Englannin valtiias; sillä välin poliittinen ja sosiaalinen kehitys etenee ja suosii tätä vastasyntyvää puoluetta, tätä chartismin edistysaskelta.

Nämä erilaiset, usein yhdistyvät, usein eroavat työväenryhmät — ammattiyhdistysten jäsenet, chartistit ja sosialistit — ovat omin voimin perustaneet paljon kouluja ja lukusaleja henkisen sivistyksen kohottamiseksi. Jokaisella sosialistisella ja melkein jokaisella chartistijärjestöllä on sellainen laitos, samoin monilla yksittäisillä ammattikunnilla. Niissä lapsille annetaan aito proletaarinen kasvatusta, joka on vapaa kaikesta porvarillisesta vaikutuksesta. Lukusaleissa on saatavilla yksinomaan tai melkein yksinomaan proletariaisia lehtiä ja kirjoja. Nämä laitokset ovat hyvin vaarallisia porvaristolle, jonka on onnistunut vetää useita tämänkaltaisia laitoksia, mm. »Mechanics' institutions»⁴, proletariaatin vaikutuksen ulottumattomiin ja muuttaa ne elimiksi, jotka levittävät porvariston kannalta hyödyllisiä tietoja työläisten keskuuteen. Niissä opetetaan nyt luonnontieteitä, jotka vetävät työläiset pois porvaristonvastaisesta taistelusta ja antavat kenties heidän käsiinsä välineitä keksintöihin, jotka tuovat porvaristolle rahaa, kun taas työläiselle on luonnontuntemus todella täysin hyödytöntä *nyt*, kun hän usein ei näe vilaustakaan luonnosta asuessaan suuressa kaupungissa ja tehdessään pitkiä työpäiviä. Niissä saarnataan kansantaloustiedettä, jonka epäjumala on vapaa kilpailu ja jonka ainoa sanoma työläiselle on, ettäärkevintä mitä hän voi tehdä, on hiljaisesti alistuen nälkiintyä. Niissä koko koulutus on kesy, mukautuvaa ja palveluultista suhteessa hallitsevaan politiikkaan ja uskuntoon. Työläiselle se on oikeastaan yhtämittaista saarnaa hiljaisesta tottelevaisuudesta ja passiivisuudesta, alistumisesta kohtaloonsa. Työläisessä ei tietenkään halua tietää mitään näistä laitoksista, vaan käyttää proletariaisia lukusaleja ja käy keskusteluja

asioista, jotka välittömästi koskevat sen omia etuja. Silloin itsetyytyväinen porvaristo lausuu *Dixi et salvavinsa** ja kääntää halveksien selkäänsä luokalle, joka »pitää pahantahtoisten demagogien intohimoisia vihanpurkauksia parempina kuin kunnan koulutusta». Kaikissa proletaarisissa, erityisesti sosialistisissa laitoksissa usein pidettävät ja suositut luennot luonnontieteellisistä, esteettisistä ja kansantaloustieteellisistä aiheista todistavat, että työläiset pitävät arvossa myös »kunnan koulutusta», jos saavat sitä ilman porvariston etujen mukaisia viisauksia. Olen usein kuullut niiden työläisten, joiden samettitakit tuskin pysyvät koossa, puhuvan geologisista, astronomisista ja muista aiheista suuremmalla asian-tuntemuksella kuin moni sivistynyt porvari Saksassa. Se, kuinka suuressa määrin englantilaisen proletariaatin on onnistunut hankkia itsenäistä sivistystä, käy selville erityisesti siitä, että uudemman filosofisen, poliittisen ja runokirjallisuuden parhaimpia tuotteita lukevat lähes yksinomaan työläiset. Porvari, joka on sosiaalisen järjestelmän ja siihen liittyvien ennakkoluulojen orja, pelkää, siunaa ja ristii itseään kaiken sen edessä, mikä todella merkitsee edistystä. Proletaari suhtautuu siihen avoimin silmin ja tutkii sitä tuntien nautintoa ja saavuttaen menestystä. Tässä suhteessa ovat erikoisesti sosialistit tehneet suunnattoman paljon proletariaatin sivistämiseksi. He ovat kääntäneet ranskalaisia materialisteja, *Helvétiusia*, *Holbachia*, *Diderotia* jne. ja levittäneet niitä parhaiden englantilaisten teosten ohella halpoina painoksina. *Straussin* »Jeesuksen elämä» ja *Proudhonin* »Omaisuus» kiertävät samaten vain proletaarien keskuudessa. Shelley'n, nerokkaan profeetallisen *Shelley'n*, ja *Byronin*, hehkuvan aistillisen ja olemassa olevaan yhteiskuntaan kirpeän satiirisesti suhtautuvan *Byronin* useimmat lukijat ovat työläisiä; porvarit omistavat vain kuohittuja laitoksia, »family editions» (perhejulkaisuja), jotka on siistitty tämän päivän tekopyhän moraalin mukaisesti. Viime aikojen suurimpien käytännöllisten filosofien, *Benthamin* ja *Godwinin*, varsinkin jälkimmäisen teokset ovat samoin lähes yksinomaan proletariaatin omaisuutta.

* — olen puhunut ja pelastanut sieluni. *Toim.*

Vaikka *Benthamilla* onkin seuraajia radikaalisen porvariston keskuudessa, niin vain proletariaatin ja sosialistien on onnistunut ottaa hänestä askel eteenpäin. Proletariaatti on muodostanut tällä perustalla oman kirjallisuuden, joka koostuu enimmäkseen lehdistä ja kirjasista ja joka sisällöltään on paljon edellä kuin koko porvariskirjallisuus. Mutta siitä toisella erää.

Yksi seikka on vielä pantava merkille: tehdastyöläiset ja heidän joukossaan erityisesti puuvilla-alueiden tehdastyöläiset muodostavat työväenliikkeen ytimen. Lancashire ja erityisesti Manchester on voimakkaiden ammattiyhdistysten kotipaikka, chartismin keskus, seutu, jolla on eniten sosialisteja. Mitä syvemmälle tehdasjärjestelmä on jollakin tuotannon alalla tunkeutunut, sitä enemmän työläiset ovat mukana liikkeessä; mitä kärkevämpi on antagonismi työläisten ja kapitalistien välillä, sitä kehittyneempi, sitä selvempi on työläisessä proletaarinen tietoisuus. Birminghamin pienet mestarit, vaikka kärsivätkin pulien aikana, ovat kuitenkin onnettomasti proletaarisen chartismin ja kamasaksaradikalismin välissä. Mutta teollisuuden kaikki työläiset on yleensä ottaen saatu mukaan yhdessä tai toisessa muodossa pääoman- ja porvaristonvastaiseen kapinointiin. Kaikki he ovat yhtä mieltä siitä, että työmiehinä («working man») — arvonimi, josta he ovat ylpeitä ja joka on tavallinen puhuttelumuoto chartistikouksissa — he muodostavat oman luokan, jolla on omat edut ja periaatteet sekä oma maailmankatsomus, joka on vastakohtana kaikille omistaville luokille ja jossa on kansakunnan voima ja kehityskyky.

Kirjoitettu syyskuussa 1844—
maaliskuussa 1845

Julkaistu Leipzigissä 1845

Marx—Engels, Werke, Dietz
Verlag Berlin, Bd. 2, S.
430—455